

UČITELJSKI LIST

GLASILO „ZVEZE SLOVANSKIH UČITELJSKIH DRUŠTEV V TRSTU“.

zlija 1. in 16. vsakega meseca. — Slovenski rokopisi naj se pošiljajo na uredništvo v Sežani na Krasu, hrvatski na naslov: Vinko Šepić, nadučitelj u Buzetu. — Izdaja „Zveza slovanskih učiteljskih društev v Trstu“, za uredništvo odgovoren Silvester Pertot. — List je za člane izdajateljice brezplačen, naročnina za nečlane L 24. — Upravništvo v Trstu, ulica Molin grande 16, I. n. — Tekoč poštni račun. — Tiska Tiskarna Edinost v Trstu.

Štev. 24.

V Trstu, dne 16. decembra 1921.

Leto II.

Sami.

Ker se po projektu zakona za upravne volitve namerava vzeti učiteljstvu pasivna volilna pravica, je organizacijski odsek »Zveze« sklenil upreti se nameri vlade s sredstvi, ki se mu zde primerne in zainteresirati tudi ljudstvo in politične stranke za svojo akcijo. V surhu informacij javnosti in učiteljstva, je član odseka sestavil dopis tudi za »Edinost«, ki pa ga je zavržla, ne radi oblike, marveč radi stvari, ker bi sicer člančič usaj z nekaj besedami omenila.

Kakor je zadeva neznatna, ima za učiteljstvo velik nauk. Ni šlo za važno načelo, ni šlo za življenjske interese, ni šlo niti za prestiž stanu. Ni najmanj ne hlepimo učitelji za častnimi mesti v javnem življenju, naš poklic ni zadnji med poklici. Tudi ni bila zahteva, ki jo učiteljstvo stavi, kakršnakoli strankarska zahteva in se ni stavila stranki, temveč je naslovljena na vlado. Kaj bi bilo torej naravnjše kot podpora se strani javnega mnenja, če je učiteljstvo prosi?

In vendar nismo našli milosti! Le enakosti zahtevamo, branimo se, ker vidimo, da sistematično pritiskajo oblasti naš brezpravni stan ob zid, upiramo se, da bi oteli trohico svoje samostojnosti. Tudi zgolj radi sebe ne nastopamo, ker vemo dobro in vedo tudi voditelji našega javnega življenja, da je s samostojnostjo stanu v tesni zvezi vse šolsko in izvenšolsko delo učiteljstva. In vendar nismo našli milosti z drobnim papirnim člančičem!

Položaj vsega slovanskega učiteljstva je skrajno težak. Učitelj je mnogo manj svoboden od našega najmanjšega kmetiča, ker je s šolsko samoupravo na papirju popolnoma predan uradniški samovolji. Pa če bi tudi ne živeli v brezzakonju, v nas gledajo zraven duhovnikov najhujše agitatorje, ki nimajo drugega posla kakor hujskati ljudi proti vsemu tujerodnemu. Bornirana žurnalistika, ki je videla v naših krajih poldivje ljudi, je zanesla tudi na upravna mesta dežele to naziranje in zaznamovala učiteljstvo kot nevaren, zagrižen življ. Kjerkoli pljusknejo valovi čez nizki rob, tam je bil in je še vedno v prvi vrsti odgovoren učitelj, pa če je kriv ali nedolžen!

Vsled teh dejstev bi učiteljstvo z vso pravico pričakovalo pomoči od strani vseh, ki pravijo, da se borijo proti nasilju, proti absolutizmu, proti ušemogočim krivicam. Kakor je notoričen pritisk na stan, ki ima v rokah važno zadevo, javno šolstvo, tako bi morali braniti po svojih močeh stan usi, ki hočejo v javnem življenju zavzemati kako bojno postojanko. Ne radi stanu, ne iz velike ljubezni do njega, ampak radi šolstva in pomena, ki ga ima za ljudstvo. Če tega ne store, ali ne razumejo dalekosežnosti stvari, ki bi jo morali poznati ali jo premišljeno izdajajo. Eno je usodnejše od drugega.

Če zahteva učiteljstvo pasivno pravico pri upravnih volitvah, ne zahteva nikakega privilegija, temveč brani, kar je imelo doslej. Tudi za mesta v občinskih zastopih se ni nikdar teplo, ker ima vpliv tudi mimo njih na razvoj našega javnega življenja, pa če je komu ljub ali ne. Toda resnica je, da ima ravno učiteljstvo še največ poguma kljubovati vsem nasilstvom, vsem zlorabam, vsem nepravilnostim, ki se zagrešujejo od kateresibodi strani na interesih našega ljudstva. Ko drugim roke omahujejo, ko se udajajo resignaciji in le skrivaj stiskajo zobe, ko celo strahopetno paktirajo za klavrne, brezpomembne ugodnosti, boječ se zamere kakor zlodej križa, brani vendarle učiteljstvo svojo čast, tvegajoč marsikdaj svoj kruh in obstanek, dasi je stokrat bolj odvisno kakor marsikateri steber naroda. Ne sicer vse učiteljstvo skrajja, toda ogromna večina! Če bi seštel vse kritične ure, ki smo jih preživeli, ko so bili drugi daleč od nevarnosti ter se nam morda celo

škodoželjno posmehovali, če bi vse svoje težke dneve pokazali javnosti, ne bilo bi nam treba zardeti od sramu. Vkljub vsem težavam, vkljub službeni odvisnosti in prekeremu gospodarskemu stanju je učiteljstvo v splošnem ohranilo svojo čast ter se dviga iz dolge duševne in moralne depresije.

Izven dvoma je, da bi učiteljevo delo na javnem forumu ne bilo škodljivo ljudstvu. Učitelj je že po svojem poklicu zdrava osebnost v javnosti, težko pristopen korupciji in sovražnik nepoštenosti. Tak človek bi bil živa postavka tudi v delokrogu občinske samouprave ter bi s svojim nravnim zdravjem in smislom za duh napredka koristil najširjimi slojem. Če tedaj vlada izloči učitelja iz javnega življenja, ve dobro, zakaj to dela. Nele da mu stiska itak ozki krog pravic, da ga skuša s špansko steno ločiti od ljudstva, marveč hoče paralizirati tudi njegov zdravi vpliv v javnosti, da bo gnilobi lažje delo.

Toliko manj je umevno potem, zakaj v takih trenutkih poštene politične individualnosti učiteljstva ne podpirajo. Če kdaj, je v naših razmerah vsakršno omejevanje itak ozke učiteljeve prostosti v škodo veliki večini našega ljudstva. Menda ni treba posebno bistroidne kalkulacije, da se to dožene. Kakor kaže, se na vodilnih mestih ne kalkulira ali pa — če se — se v našo škodo. Vsekakor je težka napaka, če se vlada posredno podpira, kadar skuša potlačiti učiteljstvo bodisi pravno, bodisi gmotno in se bo maščevala predvsem na ljudstvu, čegar razvoj je v precejšnji meri tudi v naših rokah. Pribiti je treba to danes, da bomo pozneje lažje govorili.

Prekrižanih rok.

Radi usposobljenostnih izpitov je list objavil kratko notico, s katero smo hoteli preprečiti zlorabe pri ugotovitvi usposobljenja mladih tovarišev. Pričakovali smo, da nam bo kdo po izpilih sporočil imena onih, ki so srečno končali. Toda od nikoder ni glasu. Zakaj ne?

Ob tej priložnosti moramo povedati, da je 99% učiteljstva, ki niti drobne vesti ne pošlje za glasilo v teku — recimo treh mesecev. Ne pritožbe ni o šolskih in stranovskih razmerah, ne pohvale. Kakor je videti, imamo idealno šolstvo, kakršnega še nismo imeli. Vse gre točno in v redu kakor precizijska ura. Vzorne knjige imamo in sijajno upravo, točno uradovanje in čiste račune, dovršene urnike in krasno nadzorstvo. Učiteljstvo sedi pri egiptovskih loncih in pravice se mu režejo, da nas morajo zavidati bogovi. Skratka: zlati vek je zazoril našim šolskim Muzam!

Samo »Učiteljski list« kali te idilične čase s svojim zdražbarstvom in zabavljanjem... državljani, ki si kot taki ne damo prikrajševati pravic niti od onih, ki imajo toliko in toliko pod palcem! Zato roke proč od nas! In še nekaj, slučaj »odprtega vprašanja« učil! Ne trpimo prepotence, če si jo kdo dovoli, ne ostanimo dolžni, posebno ne takrat, ko imamo opraviti s človekom, ki misli, da je večji od nas! Takemu dostojen odgovor, brez oklevanja in prizanašanja, pa se bo prepotenca hitro stopila! Potrpimo in odpustimo raje takrat, ko imamo posla s šibkejšim!

To odprto vprašanje je prineslo »Delo«. Ali je prejel tov. H. kak odgovor, nam ni znano. Dejstvo je, da imajo včasih ljudje prav posebne nazore o naših službah. Ne vsi od kraja, ampak taki, ki mislijo, da je njih kup identičen z oblastjo. Značilno je, da si ravno nad našim stanom jemljejo pravice, ki jim jih ni nihče dal. Ali je učitelj res tak hlapec, da bi mu vladale veličine, duševno in nravno daleč pod njim, zgolj radi tega, ker imajo toliko in toliko pod palcem? Neštevilno je namreč slučajev, ko si dovoljujejo razni plutokratje pritisk na oblasti v našo škodo in marsikdaj tudi z vspehom, čeprav z najogabnejšimi sredstvi. Po pravici povedano, je krivda pogosto tudi v nas samih. Otresti se moramo zavesti, da so radi naše javne službe vsi naši gospodarji. Za delo v šoli smo odgovorni predstojnikom, za delo v javnosti svoji vesti. To pa mora biti pribito, da smo zunaj šole svobodni.

F. S.

O ljudskih predavanjih

Domoljubje je čut, ki se brez naše vednosti in volje udomači v našem srcu, ki v njem živi, kakor domotožje, kakor materina ljubav; vsota je vtisov in spominov, nad katerimi nam ni oblasti. Ni lahko povedati, zakaj vpliva na naš čut zvok materinega jezika, glas domače pesmi, tisočero navad na zemlji, kjer smo se rodili. Čut je to, ki se zbujajo posebno v tujini. Nesmisel je trditi, da bo ta čut kdaj izumrl v širokih plasteh, dokler bo še kaj dežel in ljudstev s posebnim jezikom in s svojimi pesnimi.

Znano je, da domoljubje blagodejno vpliva na človeka. Mnogi ga priporočajo kot dobro vzgojno sredstvo. Kako naj se uspešno goji ljubezen do domovine v ljudski šoli, o tem najdemo potrebnih navodil v 16, 29 in 30 letniku Popotnika. Pri odrastlih ljudeh smo vcepili že mnogo domovinske ljubezni, ako smo jih navadili umno gospodariti. Zemljo, katero je kmet proklinjal, bo potem blagoslavljal in ljubil, ko bo videl, da mu vsled umnega gospodarstva donša bogatih sadov in s tem obilno poplačuje potne sraže. Spoznavanje bogastva naše rodne zemlje, naravnih krasot, zanimivosti raznih krajev in brezprimerne važnost našega ozemlja brezdvomno uspešno vplivajo na čut domovinske ljubezni.

Tudi zgodovina blagodejno vpliva na narodni čut. S poznavanjem zgodovine šele natančneje spoznamo lice naše domovine. Sledovi pretekosti, te žive priče prestanih muk nam dovolj jasno potrjuje vročo ljubezen do naših prednikov. Oni nas glasno vzpodbujajo k vztrajnosti, delu in ljubezni do one zemlje, ki bi jo lahko imenovali prah naših očetov.

Zgodovina, ki jo splošno imenujemo učiteljico narodov, nam daje obenem tudi koristnih naukov za bodočnost. Zgodovina razvoja narodnega gospodarstva in narodne duševnosti je ravno tako zanimiva in poučna za priprostega kmetiča kakor za izobraženca.

Slovstvo je važna vzgojna sila. Dobra knjižnica je bogata zakladnica najboljših nauk in nasvetov. Knjiga človeku blaži srce, pomirja strasti, budi milosrčnost, usmiljenje, ponižnost, rodoljubje itd. Nasprotno pa nosi slaba knjiga s seboj strup, obilico slabih lastnosti in grdih strasti. Naša naloga bodi, da stojimo knjižničarjem raznih knjižnic z modrim in izkušenim nasvetom ob strani. Ljudstvu lahko spregovorimo besedo o pomenu in namenu narodnega in umetnega slovstva in o naših književnikih. Kjer je mogoče, bi bilo svetovati skozi par večerov zaporedoma čitanje in pojasnjevanje kakega vzornega in važnega spisa. Priprava za to mora biti seveda popolna tako, da je mogoče z lahkoto in dobro premišljeno ebsedo razkazovati in razjašnjevati vse one dragocene zaklade, ki bi sicer ostali ljudstvu prikriti.

Pripomočkov, s pomočjo katerih naj sestavljamo predavanja, imamo dovolj na izbiro. Ako bi znale govoriti naše okrajne učiteljske knjižnice, bi gotovo bridko tožile, ker se jih tako poredko spominjamo, ter s tem nekako preziramo in omalovažujemo one bogate zaklade, ki jih krijejo one v sebi. Samo Popotniki, posebno novi, nam ponujajo vodilnih misli za mnogo prav lepih predavanj. Res, da so te knjige namenjene izobraženim ljudem, vendar upam, da ne bo tako težko zbrati iz njih potrebnih vodilnih misli, in jim dati poljudno znanstvene oblike.

Da bode onim, ki žele predavati, izbira olajšana navedem tu nekoliko naslovov raznih predavanj.

I. *Gospodarstvo*. Narodno gospodarstvo. (Gršak I., Milobar F., Žun V., Popotnik I. XX.) Vodila umnega gospodarstva (Lapajne I.) Varčna mladina, varčni gospodarji. (Popot. IX.) Lastnosti dobre gospodinje. (Purgaj: Gospodinjstvo.) Kmetijstvo in šola. Mlekarstvo (Pirc G., Purgaj, Schäfer W., Schatzmann R.) O važnosti življenjskega zavarovanja. O važnosti zavarovanja proti element. poškodbam. O sadjarstvu (Gaucher N., Lucas E., Ullmann M.) Kako privabimo ptice v naše sadovnjake. (Rant M., Grimm A., Köhler I.) Sušilnice za sadje (Humek M.). Sadjevec (Vošnjak J., Kosi A.). Konserviranje sadja (Županc J., Humek M.). O varstvu živali (Bleiweis J., Kraft G.). Naši gozdovi in njih vrednost. (Fischbach H.). Oskrbovanje gozdov (Guzelj A., Schmidt-Göbel.) Pogozdovanje (Rohrman-Dular: Gospodarski nauki.) O gnojilih (Skazil R., Belleville G., Heiden Ed., Hotter E., Ullmann M.) Moderne gnojne greznice. Vrtnarstvo (Pirc G., Koprivnik J.) Čebelarstvo (Černe, Alfonsus A., Bälz, Berlepsch A., Lakmayer F.) Perutninarstvo (Purgaj: Gospodinjstvo.) Kako ravnali s posli (Purgaj: Gospodinjstvo.)

II. *Obrtnost in trgovina*. Naša domača obrt. Slovenci in mednarodni promet.

III. *Zadružništvo*. O hranilnicah in posojilnicah. O zavarovalnicah. Ali bi Zveza mlekarških zadrug našim živinorejcem kaj koristila? Konsumna društva in njih pomen. Zadruga in njen pomen v razvoju človeštva. (Dr. Karl Slanc.) Obrtne zadruge.

IV. *Zdravstvo*. O samopomoči v bolezni. Domača zdravila (Pop. XVII., Fischer-Dückelmann.) O tuberkulozi (Pop. XXXII.) Škrofuloza. Skrita in nastajajoča tuberkuloza (Pop. XXVIII.) Boj zoper tuberkulozo (Purgaj: Gospodinjstvo.) Kako se varujemo kužnih bolezni (Purgaj: Gosp.) Črtice o zdravoslovju (Pop. X.) Bolno dete (Pop. XXIX.) Skrb za dojenca (Purgaj: Gosp., Pop. VI.) Zdravo telo najboljša blago. (Lobmayer A., Ganster M., Crismann F.) O hrani (Purgaj: Gosp., Strohmer F.) Škodljivost opojnih pijač (Purgaj: Gosp., Avsec F., Novotny, Samec, Buchmüller, itd.) Zdrava stanovanja (Pop. XXII.) O snagi. Higijena živčevja (Pop. XXXIII.) Iz nauka o umobolju (Pop. XXII.) O nervoznosti (Pop. XVII.) Bakterije. Prah je zdravilju škodljiv. Strup. Pomoč v sili. O telovadbi (Pop. XXI.) Telovadna društva v slovanskih deželah (Pop. VIII.) Tudi pri pouku v telovadbi se je ozirati na praktičnost življenja (Pop. XXX.) Dekliška brigada (Pop. XXVIII.)

V. *Vzgoja*. Harmonična vzgoja otrok (Pop. IV.) Hvala, važno vzgojno sredstvo (Pop. XXXI.) Javna morala in šola (Pop. IV.) O vzgoji srca. Največja napaka domače vzgoje (Jamšek Fr., Purgaj.) Domača vzgoja (Dimnik J., Fröbel

F., Klencke H.) Jeli kazni odgojno sredstvo (Pop. XXX.) Jeli res učiteljstvo krivo slabe vzgoje šolske mladine (Pop. XVI.) Kako je otrokom blažiti srce doma in v šoli (Pop. XVIII.) Kako je vaditi deco ubogljivosti pri domači odgoji (Pop. IV.) Kako je vzgajati mladino, da sovraži laž in ljubi resnico (Pop. XVIII.) Laž in resnica (Pop. XXVII.) Kako odgojevati deco k delavnosti (Pop. V. in Schreyer H.) Katere moralne dobičke prinaša človeku delavnost (Pop. IX.) Kako se vzbuja pri mladini milosrčnost do živali (Pop. VIII.) Kakšen vpliv ima snažnost na odgojo (Pop. IX.) O vzgoji k snažnosti (Pop. V. in VIII.) K opazovanju otroške osebnosti (Pop. XXV.) Narodna vzgoja (Pop. XXX. in XVI.) Navajajmo mladino k modremu opazovanju veličastne narode (Pop. XXVIII.) Navajajmo mladino k štedljivosti (Pop. XXI.) Nekoliko črtic iz domače vzgoje v prostih Slovincih (Pop. X.) O gojitvi značajev (Pop. XVII. in XI.) Vzgoja čustva in volje (Pop. XXXIV.) O hudodelnosti mladine (Pop. XXVIII.) Častituj — vzgojni pripomoček (Pop. XXXIV.) O npravni vzgoji in npravnem pouku (Pop. XXVIII.) Npravni zločini na mladini (Pop. XXIX.) O surovosti naše mladine (Pop. XXVI. in VIII.) O veselosti mladine doma in v šoli (Pop. IV.) Telesna kazni (Pop. XXXII.) Telesni siločut in njegova higijena (Pop. XXIX.) Vaja in privada — vzgojno in učno sredstvo (Pop. X.) Vplivi dušnih pretresov pri domači in javni odgoji (Pop. XXVI.) Vzgoja zanemarjene mladine (Pop. XXXIV.) Vzgoja k vzorbenosti in vporabnosti (Pop. VII.) Vzgojni pomen domačije in šole (Pop. XXXI.) Vzgojni pomen otroške igre (Pop. XII.) Vzroki izprijetnosti naše mladine in sredstva proti tej izprijetnosti (Pop. XXII.) Ali še razumemo otroke? (Pop. XXXIII.) Starši učite otroke ubogljivosti (Slov. večernice 59 zv.) Iz duševnega življenja otroškega (Pop. XIX. in XXI.) Praktični razum (Pop. XIX.) Razum in srce (Pop. XXIII.) Samozavest, njen razvoj in njena važnost v človeškem življenju (Pop. VIII.) Strasti (Pop. V.) Zavist (Pop. IV.)

VI. *Človeška družba*. O življenjskih skupnostih. Človek, družabno bitje. Socializem (Knaflič V., Kristan A., Ratenhofer, Ušeničnik.) Socialni boji slovanskih kmetov (Abditus.) Naša bodočnost. Delavsko vprašanje (Lange A.) Kaj je komunizem. Ozdravljenje socialnega življenja (Dr. Ivan Žmavc.)

VII. *Domovina, zemljepis in potopisi*. O varstvu spomenikov in ohranitvi domačega značaja naših krajev. Bogastvo in krasote naše domovine. Važnost našega ozemlja. Naša narodna meja. Izlet v Prago. Naše nebo (Kučera O.) Slike iz pomorskega življenja (Carić J.)

VIII. *Zgodovina*. Naša zgodovina (Ruter S., Poljanec P., Pivko L., Trdina J., Gruden.) Slovenci v davni (Maretič F.) Jugosloveni in njih zgodovina (Melik Ant.) Svetovno naziranje v srednjem veku. Razvoj mišljenja evropskega ljudstva (Fran Drtina.) Prazgodovina človeka (Hoerner M.) Kulturni razvoj človeštva. Fran-

coska revolucija. Turška sila nekdanj in sedaj. Kmetijski upori (Dr. J. Gruden.)

VIII. *Slovstvo*. Leposloje izobraževalna sila (Pop. XVI.) O pomenu in namenu mladinskega slovstva. Kaj nas uče naši pesniki. Nekaj misli iz Simon Gregorčičevih poezij. Ivan Cankar. Naša narodna pesem (Pop. I, 1909.) Naši književniki.

IX. *Žensko vprašanje*. Stanovsko vprašanje deklic. Kako naj si naša dekleta širijo duševno obzorje po dovršeni ljudski šoli. Nedelja bodi našim dekletom za razvedrilo in pouk. Moderna ženska. Žena v zgodovini in razvoju kulture.

... BREZAN.

Škola, učitelji i društveni život

Taj je problem bio pretresan već kod starih Grka. O tome je već Platon pisao u knjigama «O državi» i «O zakonima». On je hteo da se za rešenje tog problema pobrine država, (tako bi i kod nas moralo da bude!) a u izvesnim prilikama, da ga uzme sasvim u svoje ruke. «Samo uzgajanjem — kaže Platon — dobiva država svoju pravu početnu točku, te raste poput kruga, jer valjane naravi (ljudi i građana) radjaju i uzgajaju još valjanije.»

Tako se pisalo onda, a što ćemo mi danas, u XX. veku — «veku deteta?» Isto.

Pogledajmo sada obuku! Obuka je u današnje doba mnogostrana, ali premalo koncentrovana — kondensirana. Zašto? Jer to zahteva društvo, koje je većma komplikovano, no negda; a društvo je takvo, jer je takav i čovek, koji sačinjava društvo. «Novoveki je čovek — kaže Sienkiewicz — sastavljen od tolikih niti, da se još jače zamršuje, kad bi hteo da se rasplete.» (Bez dogme).

Škola će dakle postići svoju uzgojnu svrhu i izvršiti svoju zadaću, bude li znala u detetu razviti mnogostrani interes, jer će time stvoriti široku podlogu općeg obrazovanja, na kojoj će se posle moći dalje graditi. Ta će naobrazba biti mladiću kaziput u društvenom životu, gde će se on moći sve više usavršivati — stručnom naobrazbom.

Škola treba da ide za tim, da probudi i ukrepi u detetu volju za učenje, i da mu dađe direktivu za rad u kasnijem životu.

Dete ne treba da mnogo znade, — kako to zahteva nemačko-školski sistem, — ali ono što znade dobro, i onda treba da to dete, — taj buduć mladić — i dalje čeli svoj život učiti — radi.

Medjutim glasoviti H. Taine kaže u svojim studijama o francuskom školstvu: «Glavna i konačna posledica današnjega školskoga sistema jest sve to veći nesklad medju školom i životom (la disconvenance croissante de l'éducation et de la vie). Naše škole nam ne daju one nužne pri-

L I S T E K

Stano Kosovel:

Češko-jugoslavanska grafika v Ljubljani

(K XX. umetnostni razstavi v Jakopičevem paviljonu.)

In tako je priromal umetnik, aranžer in človek Jakopič do XX. postaje naše upodabljače umetnosti pod svojo streho. Zbral pa je topot okolu sebe ne le Slovence in Jugoslovane, temveč tudi Čehe. Še več. Zbral je okolu sebe umetnike, ki se niso posvetili slikarstvu nasploh, temveč take, ki so se specializirali na grafiko.

Razstavljalci imajo na razpolago troje prostorov. V sobi na desno in levo od vhoda sta razstavila dva mlajša stebra naše upodabljače umetnosti, primorski rojak **Veno Pilon** in Novomeščan **Božidar Jakac**. Od Slovencev ima delajo družbo še trije: **Henrik Smrekar**, **Saša Šantel** in **Fran Zupan**. Ostali razstavljalci so Srbi, Hrvati in Čehi.

Veno Pilon je razstavil nič manj nego 38 del. Med njimi so linorezi, tuši, krede, risbe, oglja, suhe igle in cinkopisi. Cinkopisi in oglja so iz najnovejše dobe umetnikovega ustvarjanja, dočim je delal Pilon na linorezu, tušu in risbi ponajveč lani. O Pilonu sem nedavno slišal, da se je vdal kubistični smeri v slikarstvu. Kdor pogleda njegove umotvore, zbrane na

tej razstavi, izprevidi, da temu ni tako. Na Pilonovih delih leži vsa teža sodobnega življenja, v prvi vrsti socialnega. Ze sami naslovi nekaterih njegovih slik povedo to, zato jih navajam: Predmestje, V brlogu, Družba, Lakota, Amour simple, Krčma in drugo. V primeri s prejšnjimi Pilonovimi deli značijo sedaj razstavljene grafični umotvori velik korak naprej in to tehnično kakor tudi idejno. V njih ni po moji sodbi ne kubizma ne nobene druge — istične navlake, temveč vsa teža življenjske izkušnje. In to je, kar Pilon odlikuje pred drugimi in ga dela dozorelega in samostojnega.

Po številu še več del nego Pilon je razstavil **Božidar Jakac**. Jakac je v primeri z realinom, ponekod celo naturalinom Pilonom pristen lirnik; zastopan je na razstavi s suho iglo, cinkopisom, bakropisom, medopisom, linorezom, lesorezom in z opalografijami. Njegovih razstavljenih slik in skic je 72. Ogromno dela, vztrajnost in nadarjenost leži v teh Jakacovih umotvorih. Poleg Pilona je Jakac na sedanjih razstavi nedvomno najizrazitejša umetniška osebnost, ki hodi po novih potih.

Po dolgem presledku je topot razstavil zopet naš stari znanec in mojster sloj. grafike **Henrik Smrekar**. Ima sicer samo četvero slik, toda te so dovršene po ideji in obdelavi. Pomlajeni Smrekar je v njih, pa poglejmo katerokoli: Prerokovo kletev, Rajsko ptico, Legendo ali Na pokopališču.

Saša Šantel, dober primorski znanec in poet istrskih motivov, je razstavil 15 del. Med njimi se nahajajo: Kvarnerski motiv, Zidanje konvikta v Pazinu in Motiv iz Rovinja. Ima tudi troje risb: Kipar Čota, Dr. Bogumil Vošnjak in Matko Brajša, dvoje lesore-

zov in nekaj drugega blaga. Šantel ni silen, prepričevalen umetnik, ne v grafiki, ne kje drugje; a vendar gleda človek njegove stvari s prijetnim občutkom, da niso produkt hlastanja po efektih, marveč izlivi iz toplega srca, ki je vse vdano umetniškemu hotenju.

Fran Zupan ima na razstavi tri risbe; ker ni grafika njegovo specialno polje, mislim, da je razstavil topot bolj radi priloznosti nego iz programatičnega principa.

Do tu Slovenci. Od Srbchrvatov sta razstavila najboljša stviri **Milenko D. Gjurič** (zlasti je lep njegov ciklus «Delo»), in **Milivoj Uzelac**. Vendar ni poslednji ne kvalitativno, ne kvantitativno razstavil nič takega, kar bi pri gledalcu zbujalo posebno pozornost.

Pri Čehih dobi človek vtis, da delajo veliko bolj z rutino nego z umetniškim elanom. Njihove stvari so take vrste, da jim ne moreš mnogo oporekati, ne moreš jih pa niti posebno pohvaliti. Vse te reči a la **Alex, Konupek, Lauda, Neuman, Silovsky, Šimon in Vir** so v izdelavi gladke, toda v idejnem oziru precej povprečne. Vidi se, da je grafika pri Čehih starejša nego pri nas.

V splošnem torej XX. umetnostna razstava, ki so je otvorila 1. novembra, zadovoljuje. Kdor hoče na njej videti naš posebn napredek, ga bo našel v Pilonu in Jakcu popolnoma dovolj. Kdor pa gre v razstavo z namenom, da opazuje češko-jugoslavansko umetnostno vzajemnost, pojde iz paviljona tudi z zadovoljnim srcem. Mojster Jakopič je zopet enkrat vstregel vsem.

Ljubljana, 3. novembra 1921.

